

Bruk av flerspråklige fortellinger i barnehage og skole

Fikria Akkouh, Målfrid Bleka og Lene Østli

Om de flerspråklige fortellingene på nettstedet Tema Morsmål

Nettstedet Tema Morsmål har utviklet en nettressurs med digitale flerspråklige fortellinger for barnehager, skoler og hjem. Ressursen inneholder fortellinger på flere språk fra ulike deler av verden. Hver fortelling gjengis på to språk samtidig og er foreløpig tilgjengelig på somali - norsk, persisk - norsk, urdu - norsk og tamil - norsk. Flere fortellinger på andre språk vil utvikles i det videre arbeidet med nettsiden. Fortellingene finnes både som animasjonsfilmer, digitale billedbøker og lydfiler. Lydfilene er utarbeidet i samarbeid med Fortellerhuset og illustrert og animert av kunstnere og elever ved NAFOs fokusskoler. Det er også publisert veiledninger til hvordan de flerspråklige fortellingene kan benyttes i barnehager og skoler på nettsiden.

De flerspråklige fortellingene har blitt godt mottatt, og nettsiden Tema Morsmål får jevnlig tilbakemeldinger på hvordan det arbeides med fortellingene rundt om i landet. I denne artikkelen vil vi formidle betydningen av å bruke fortellingene, og vi skriver om hvorfor og hvordan fortellingene kan benyttes i barnehagens og skolens arbeid. Først kommer en kort introduksjon til Tema Morsmål.

Om Tema Morsmål

Tema Morsmål ble etablert av Utdanningsdirektoratet i 2009. I Stortingsmelding 23 (2007-2008), *Språk bygger broer*, initierte Kunnskapsdepartementet et nordisk samarbeid om digitale læringsressurser på ulike språk, med utgangspunkt i det svenske nettstedet Tema Modersmål. Skolverket, som er Sveriges parallell til det norske Utdanningsdirektoratet, har driftet nettsiden helt siden 2001. Norske utdanningsmyndigheter ønsket å lage en norsk versjon av denne nettsiden. Derfor fikk Utdanningsdirektoratet i oppdrag å samarbeide med Skolverket om å utvikle en lignende norsk side, og i 2009 ble Tema Morsmål lansert. Til sammen inneholder de svenske og norske sidene 43 språksider. I 2011 overtok Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring - NAFO - driften av Tema Morsmål.

Formålet med nettstedet er å lage et møtested for morsmålslærere og tospråklige faglærere i skolen og tospråklige barnehagelærere og assistenter i barnehagen. Den skal fungere som en nasjonal og internasjonal informasjons-, møte- og ressursplass. Nettstedet skal gjøre det enklere å finne fram til informasjon og læringsressurser for morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring i skolen og flerspråklig arbeid i barnehagen.

På Tema Morsmål-sidene finnes det pr. idag informasjon og læringsressurser på 13 språk, samt lenker til andre relevante nettsteder. De 13 språkene er arabisk, dari, kurdisk sorani, litauisk, persisk, polsk, russisk, somali, tamil, thai, tigrinja, tyrkisk og urdu. Det finnes også nyheter og informasjon om flerspråklighet i barnehage, skole og samfunn, både nasjonalt og internasjonalt.

Hvorfor bruke flerspråklige fortellinger i barnehage og skole?

Med de flerspråklige fortellingene har NAFO ønsket å utvikle en nettressurs som kan inspirere både barnehager og skoler til å skape inkluderende leke- og læringsmiljøer. Fortellingene gir mange muligheter til å jobbe flerspråklig. Nettopp fordi det fortelles parallelt på norsk og et annet morsmål, er fortellingene spesielt godt egnet i flerspråklige barnegrupper. Alle som forstår norsk, vil ha glede av fortellingene. De som har et annet morsmål, kan samtidig få gleden av å lytte til fortellingen på dette språket. Er morsmålet barnets sterkeste språk, vil det forstå handlingen gjennom formidlingen på morsmålet. Det kan igjen bli en god vei til å forstå den norske fortellingen og dermed også delta i samtaler på norsk og videre arbeid med fortellingen. Fortellingene kan inspirere til samtaler om språk og kan slik også bidra til å øke barns språklige bevissthet.

Forskning viser at det å møte nye ord i en naturlig sammenheng styrker barns språklæring. I følge Aukrust (2005) fremmes barns vokabular i barnehagealder når barnet får møte et rikt vokabular i kontekster med mye fortolkningsstøtte. Det samme gjelder når barn inviteres til å delta i kognitivt utvidende samtaler om tema som interesserer, slik som samtaler om bøker, fortellinger og andre tekster. Aukrust hevder videre at slike språklige erfaringer utvikler de sidene ved barnets talespråk som er viktige for senere tekstforståelse for både første- og andrespråkbrukere. Høigård (2013) påpeker at det vil være av stor verdi å utvikle disse språkferdighetene på det språket barnet behersker best. For mange flerspråklige barn i barnehagealder vil dette være morsmålet.

Når fortellingene formidles både på morsmål og norsk, vil barna lettere kunne tilegne seg nye ord og uttrykk på norsk. Det vil være svært verdifullt om de flerspråklige barna også møter flerspråklige ansatte i barnehagen eller tospråklige lærere på skolen som deler deres morsmål. De vil da kunne inngå i kognitivt utvidende samtaler om tema som interesserer med utgangspunkt i fortellingene på det språket de behersker best. Ved at fortellingene har bakgrunn fra ulike samfunn, bidrar de også til å bekrefte et kulturelt mangfold som barn og elever kan kjenne seg igjen i. Det kan bidra til å skape fortellerglede og gode rom for samtale om egen og andres kultur. Mange barn med somali bakgrunn kommer for eksempel fra familier der fortellinger om kvinnen Dhegdheer er godt kjent. Det å få møte en historie om henne på både somali og norsk kan gi en følelse av at familiens kulturarv er betydningsfull også i barnehagen og på skolen. En slik identitetsbekreftelse kan styrke følelsen av tilhørighet til flere samfunn og øke motivasjon for deltagelse og læring.

De flerspråklige fortellingene i barnehagen

Her er erfaringer fra en barnehage som har brukt fortellingen om Hatteselgeren i sitt arbeid.

Det er formiddag i Lia barnehage, og barna har satt seg godt til rette for dagens samlingsstund. De synger sangen om apekattene som elsker å tulle og tøyse og klatre rundt i trærne. I dag har de tatt fram prosjektor, pc og lerret. Fortellingen om Hatteselgeren kommer fram på lerretet. Rommet fylles av musikk, illustrasjoner av hatteselgeren som går fra landsby til landsby med alle hattene sine, og stemmer som forteller på tamil og norsk. Alle barna lytter. Barna med tamil som morsmål begynner å kommentere handlingen på tamil og norsk om hverandre. Kumar som er helt i startfasen med å lære seg norsk, snakker ivrig på tamil. Plutselige svarer noen barn ham på norsk. De glemmer nesten hvilket språk de snakker. De forstår hverandre uansett. Det er nesten magisk.

Senere på dagen er leken i gang, klart inspirert av fortellingen fra samlingsstunden. Kumar vil være hatteselgeren, og flere av de andre barna vil være apekatter. Kumar er 4 år og har ikke gått så lenge i barnehagen. I leken om hatteselgeren velger han å snakke både tamil og norsk. Det blir enkeltord på norsk og lengre setninger på tamil, med norske ord innimellom. Barna han leker sammen med snakker norsk. Det ser ut til at barnas opplevelse fra samlingsstunden gir dem nok felles forståelse av leketemaet til at de holder sammen i leken. Dette er første gang Kumar velger en ledende rolle i lek med andre barn i barnehagen.

Kumar forteller ivrig om hatteselgeren og de morsomme apene da faren hans kommer for å hente ham. Faren smiler og blir selv ivrig med å finne ut av hvilken historie barna har fått høre. Han oppdager fort at det er fortellingen om Hatteselgeren, som han selv lærte da han var barn og bodde på Sri Lanka.

Personalet i Lia barnehage fikk erfare at fortellingen om Hatteselgeren bidro til å ivareta arbeid med barnehagens språkmiljø. *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver* sier at barn daglig skal få oppleve høytlesning og fortelling. Barn skal få oppleve et rikt og variert språkmiljø, der barnehagen både støtter at barna bruker sitt morsmål, men også aktivt arbeider for å styrke deres norskspråklige kompetanse. Barna skal få bruke sine ulike språk som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og uttrykk for tanker, meninger og følelser (Kunnskapsdepartementet 2011).

Personalets erfaringer skapte refleksjon om betydningen av å utvikle et flerspråklig miljø i barnehagen. Historien om Hatteselgeren ga barnegruppen en fellesopplevelse som ble et godt grunnlag for samtale og lek. Barnehagepersonalet så at det ble lettere for Kumar å velge en ledende rolle i lek med de andre barna. Han ble en gutt som framsto mer tydelig enn tidligere, både overfor personalet og barna. Med tanke på at leken er en grunnleggende livs- og læringsform som barn uttrykker seg gjennom, er det av stor betydning at barnehager jobber for å skape inkluderende lekefellesskap. Her legges grunnlaget for barnas trivsel og meningsskaping i barnehagen (Kunnskapsdepartementet 2011).

I et NAFO-prosjekt om tospråklig assistanse i barnehagen fra 2011 var det flere barnehager som gjorde seg lignende erfaringer som Lia barnehage. Ved å gi flerspråklige barn tospråklig assistanse og inkludere barnas ulike morsmål i lek og aktivitet, var det flere forhold som endret seg i barnegruppene. Mange av de flerspråklige barna tok oftere kontakt med personalet i barnehagen enn tidligere. De snakket også mer på morsmålet enn hva de hadde gjort før prosjektet startet. Ved måltidene ble det jevnlig samtaler om språk, og barna forklarte betydningen av ulike ord for hverandre. Barn med norsk som morsmål syntes også at det er morsomt å diskutere språk og lære seg nye ord. Det viste seg også at de flerspråklige barna lekte mer avansert rollelek enn tidligere (NAFO 2011).

Erfaringer fra arbeid med muntlig fortelling i barnehagen viser at barn med utgangspunkt i fortellinger ofte tar initiativ til spontane samtaler. De gjenforteller både hjemme og i barnehagen, og de trekker fortellinger og eventyr med seg i rolleleken (Karsrud 2014). Dette ble tilfelle for Kumar og andre barn fra Lia barnehage. Det faktum at Kumars far kjente fortellingen fra før, gjorde det lett for ham å fortelle og snakke om fortellingen med Kumar på tamil. Kumar fikk slik oppleve at morsmålet hadde gyldighet både hjemme og i barnehagen. Han fikk også erfare at det var sammenheng mellom innholdet som ble formidlet i barnehagen og det han møtte sammen med foreldrene sine hjemme.

Hvordan bruke de flerspråklige fortellingene i barnehagen?

Gjennom de flerspråklige fortellingene møter barn et rikt ordforråd, med ord og uttrykk som er typiske for denne type fortellinger. Alle fortellingene starter for eksempel med ulike varianter av "Det var en gang" – et signal på at vi har med et eventyr å gjøre. På somali starter fortellingene med "Sheeko, sheeko?" "Sheeko xariir!" En norsk oversettelse kan være: "Vil dere høre en fortelling?" "Ja, vi vil høre en fortelling!" På persisk starter det slik: «Yeki bud, yeki nabud.» som betyr «Det var en, det var ikke en,» med en referanse til at «bortsett fra den gode Gud var det ingen». Dette kan bli fraser som hele barnegruppa kan lære seg, og som kan bli en åpning for barnehagens fortellerstunder.

I alle fortellingene finnes det små sanger, rim og regler innvevd i historiene. Disse er også godt egnet til å læres av alle. Personalet kan velge ut de små versene som finnes i fortellingene, i tillegg til sentrale ord og uttrykk de ønsker å fokusere på. Det kan bli en lek med språk å finne ut hva ordene og uttrykkene heter på ulike språk. Det kan jobbes videre med å ta opp lyden når barna forteller på ulike språk. Personalet kan også lage memory-kort sammen med foreldrene, der ord skrives på norsk på et kort og på et annet språk på et annet kort. Leken blir å gjenkjenne ord med samme betydning og koble sammen kortene. Barna kan i tillegg illustrere ordet på kortene. Dette kan være en måte å involvere foreldre i arbeidet og å synliggjøre ulike skriftspråk i barnehagen.

Fortellingene kan, som vi allerede har nevnt, formidles til hele barnegruppen på en avdeling, via en storskjerm. Det kan samtidig være fin variasjon å benytte nettbrett eller PC til å se på fortellingene eller bare spille lydfilene av fortellingene i mindre grupper. Så kan man variere sammensetningen av barna, ved enten å la det være språkhomogene grupper eller grupper bestående av barna med ulike morsmål. Velger man å bruke fortellingene i en liten gruppe eller sammen med enkeltbarn, vil det gjerne være lettere å følge opp med samtaler om fortellingene i etterkant. Det kan bli god anledning for berikende og utdypende samtaler hvis noen få barn ser på fortellingen samme med en voksen som de deler morsmål med.

Fortellingene kan fungere godt som enkeltstående i fortellerstunder, samtidig vil det være mange muligheter for å legge opp til et prosjekt som strekker seg over flere uker og berører flere fagområder i rammeplanen. Fortellingene kan også kobles til spesifikke tema barnehagen jobber med, for eksempel vennskap, gjestfrihet eller hekser og troll i ulike fortellertradisjoner.

Når en fortelling skal være utgangspunkt for et lengre prosjekt, blir det viktig å benytte ulike arbeidsformer sammen med barna. For at alle barna skal bli kjent med fortellingene, blir det viktig at arbeidsformene ivaretar barnas behov for fordypning, progresjon og variasjon. Sandvik og Spurkeland (2009) er opptatt av litteraturformidling i barnehagen og skriver om betydningen av at personalet klarer å variere formidlingsformene av fortellingene. De må kunne fortelles med ulike lengde og grad av detaljer. Personalet kan gjerne starte med en kort fortelling, der kun de helt sentrale elementene i fortellingen er tatt med, så kan man bygge den ut med flere detaljer etter hvert. Ved å bruke ulike former for konkretiseringsmaterieill får barna støtte til å bli kjent med fortellingen. Etter hvert som barna begynner å kjenne fortellingen, kan man formidle med kun egen stemme, eller med lydfilene som finnes av fortellingene på Tema Morsmål. Dette vil gi barna erfaringer med å lytte og selv skape seg forestillinger om fortellingen.

For at barnas forhold til fortellingene skal være lystbetont, blir det viktig at barns deltagelse og medbestemmelse hele tiden er med på å styre utviklingen av arbeidet. Barna må få ta i bruk ulike sanser og uttrykksformer i møte med fortellingene. De kan lytte til fortellingen, se på illustrasjoner,

synge og fortelle rim og regler, selv gjenfortelle, snakke om, dramatisere og leke fortellingen, tegne, male og lage fortellingen med både to- og tredimensjonale formingsmaterialer. Alt dette kan foregå på ulike språk. Dette kan igjen bli til egenproduserte bøker av fortellingen, både papirbøker og digitale bøker. Også utstillinger med tegninger og malerier fra fortellingen kan se dagens lys.

Fortellingene kan forøvrig være et aktuelt utgangspunkt for samtale og diskusjon om språkutvikling og flerspråklighet på foreldremøter i barnehagen.

De flerspråklige fortellingene i skolen

Praksisfortelling

I et klasserom et sted på Østlandet sitter tolv år gamle Farzad som snakker persisk og går i sjuende klasse. Han kom til Norge for noen uker siden.

Jeg observerer at Farzad er meget stille, han sier ikke mye. Den korte tiden han har vært i denne klassen, har han ikke tatt ordet i full klasse ennå.

Det nærmer seg spisetid, alle elevene tar opp matpakken sin, vasker hender og har sunget matsangen. Læreren Kari har fått informasjon om at på nettstedet Tema Morsmål ligger flerspråklige digitale fortellinger. Hun sier at det kan være hyggelig for elevene å høre på en fortelling mens de spiser matpakken. Elevene er fornøyde med dette. Kari setter på den flerspråklige fortellingen om "De ubudne gjestene" på norsk og persisk.

Alle elevene spiser og ser på mens de venter på at fortellingen skal starte på den elektroniske tavla. Kari sitter og ser gjennom noen bøker ved kateteret. Fortellingen starter.

Plutselig hører hun en ukjent stemme i klasserommet. Det er Farzad som roper av full hals.

- «P..persisk, det er persisk», ansiktet til Farzad stråler av glede.

- «Ja, Farzad», sier Kari og smiler tilbake. «Det er persisk. Er det ikke fint?»

- «Mmmm», nikker Farzad anerkjennende. Han smiler.

Hvordan bruke de flerspråklige fortellingene i klasserommet?

De flerspråklige fortellingene på Tema Morsmål er som nevnt publisert både som lydfiler, animasjoner med lyd og skrevne dokumenter på norsk og morsmål. Dette gir flere muligheter til bruk i undervisning. Elever i det flerkulturelle klasserommet innehar ulik språklig og kulturell kapital. Det er læreren som best kan vurdere elevenes språklige nivå og tilpasse undervisningen deretter. Elever med annet morsmål enn norsk og samisk kan etter opplæringslovens § 2-8 og § 3-12 ha rett på særskilt språkopplæring. Derfor er det mange elever som mottar særskilt norskundervisning etter grunnleggende læreplan i norsk. De flerspråklige fortellingene kan relateres til alle de ulike læreplanene som finnes i Kunnskapsløftet, både Læreplan i norsk, Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter og Læreplan i morsmål for språklige minoriteter.

Lytte og tale

De flerspråklige fortellingene kan brukes på mange ulike måter både i klasserommet og for elevene selv. Først og fremst kan de brukes i klasserommet nettopp for å gi elevene en opplevelse i fortellingens verden. Elevene får høre fortellinger hentet fra ulike kulturer, og de kan sammenligne fortellingenes innhold og struktur med fortellinger de selv har hørt fra sine respektive hjemland og kulturer. Gjennom å bruke de flerspråklige fortellingene vil elever med ulik bakgrunn kunne oppleve anerkjennelse av egen kultur i majoritetskulturen. Som det fremgår av praksisfortellingen fra klassen på Østlandet, satte Farzad tydelig pris på å høre noe velkjent, nemlig sitt eget morsmål. For ham resulterte dette i at han brøt stillheten og endelig turte å formidle noe i klassen.

I følge læreplanene i både grunnleggende norsk og morsmål for språklige minoriteter skal elevene samtale om språklig mangfold i Norge. Ved å lytte på de flerspråklige fortellingene får elevene mulighet til å snakke om det språklige mangfoldet som er representert i egen klasse. De kan også bruke denne erfaringen til å samtale om temaet generelt. Læreren eller den tospråklige læreren kan bruke de trykte tekstene til å ha høytlesning for elevene på norsk eller morsmålet. Læreren kan også samarbeide med tospråklige lærere, foresatte eller elever og lese teksten på to språk samtidig.

I læreplanen for grunnleggende norsk er et av målene at elevene skal samtale om personer og handlinger i tekster fra dagliglivet, fra fortellinger eller annen litteratur. Det står også at elevene skal samtale om sanger, regler, dikt, fortellinger og eventyr fra fortid og nåtid på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk og andre språk. I følge målene i læreplanen i det ordinære norskfaget skal elevene arbeide med å gi uttrykk for egne tanker om språk, personer og handling i tekster fra ulike tider og kulturer. De flerspråklige fortellingene kan være en samlende aktivitet for elevene i klassen enten de får opplæring etter den grunnleggende norskplanen eller læreplanen i det ordinære norskfaget.

Det å snakke om temaer i et overordnet perspektiv er vanskelig på et språk elevene ikke ennå behersker fullt ut, nemlig andrespråket. Elever med samme morsmål kan derfor ha stort utbytte av å bruke hverandres kompetanse. Noen av elevene har gjerne kommet lengre i sin andrespråkstilegnelse enn andre og kan fungere som støtte for disse elevene. Det at elevene får mulighet til å tolke, reflektere og formidle på sitt eget morsmål, kan hjelpe dem til å opparbeide en forståelse for hva fortellingen faktisk handler om. Dermed har de et tryggere utgangspunkt for å forsøke å formidle dette på det nye språket de er i ferd med å lære, nemlig norsk.

På en slik måte kan Farzad få muligheten til snakke om fortellingen på persisk, gjerne med medelever med samme morsmål eller med en tospråklig lærer. Slik kan han få uttrykke tankene sine om fortellingens innhold før han prøver å formulere det samme på norsk. Dermed får han muligheten til å utvikle kompetansen sin om fortellingen som sjanger, selv om han ennå ikke fullt ut mestrer å lese og skrive på andrespråket.

Bruk av muntlige fortellinger i klasserommet er en fin måte å synliggjøre det internasjonale og flerspråklige klasserommet. Elevene kan med inspirasjon fra de flerspråklige digitale fortellingene utarbeide egne muntlige fortellinger som de fremfører for klassen. De kan enten gjøre det på morsmålet, på andrespråket eller om mulig på begge språk. Elevene kan samarbeide med hverandre og lage en fortelling der to språk blir representert. Når de får formulere teksten på det språket de behersker best, blir de gjerne mer trygge på fremføringen. Fortellingen blir forståelig for alle elevene i klassen i og med at den er tospråklig. Læreren har da muligheter til å snakke om intonasjon, uttrykksform, verbal og nonverbal kommunikasjon, og elevene fremfører sine tekster for klassen eller

i en liten gruppe der de er trygge. Gjennom å arbeide med den muntlige fortellingen på denne måten lærer elevene mange sjangertrekk ved ulike typer tekster. Bruk av språk, uttrykk og formidlingsevne blir fremhevet. Å ha fokus på lytte og tale i sammenheng med de flerspråklige fortellingene kan altså innebære følgende:

- Høre de digitale fortellingene på Tema Morsmål
- Lese fortellingene høyt for elevgruppen på morsmål og norsk
- Snakke om fortellingens struktur og innhold
- La elevene snakke om fortellingene på det språket de behersker best

Lese og skrive

De flerspråklige digitale fortellingene på Tema Morsmål er også publisert som ren tekst. Det er dokumenter hvor fortellingen er skrevet på norsk og dokumenter hvor fortellingen er skrevet på morsmålet. Tekstene er publisert på ulike nivå. Det finnes en bildeversjon, en lettest versjon, samt en versjon som er mer utfyllende. Det at tekstene også er publisert som tradisjonell tekst, utvider mulighetene for å bruke dem på ulike læringsarenaer i klasserommet.

Tekstene fins i Word og som PDF-filer, og dermed kan læreren tilpasse tekstene til egen elevgruppe. Det at læreren kan tilpasse tekstene, fører til at elevene kan oppleve mestring på det nivået de befinner seg. Elever som kan lese på eget morsmål, kan ha stort utbytte av å lese tekstene på morsmålet før de prøver seg på den norske utgaven av fortellingen. Tekstene er ikke direkte oversatt, da formuleringer, ord og uttrykk som er typisk for teksttypen, ofte varierer fra norsk til andre morsmål. Dette gir igjen muligheter for å sammenligne språk og snakke om ulikhetene i tekstopbygning i morsmålet og andrespråket. Farzad som vi møtte i praksisfortellingen, har skolebakgrunn fra hjemlandet, og han har lese- og skriveferdigheter på morsmålet sitt, persisk. Han kan dermed lese den skrevne fortellingen på persisk, og han kan for eksempel lese den for klassen. Det å sammenligne uttrykk typisk for fortellingen på norsk og morsmålet gir elevene kunnskap om sjangeren fortelling og styrker elevenes språkutvikling på begge språk.

Etter læreplanen i grunnleggende norsk for språklige minoriteter skal elevene sammenligne språklyder, ord og uttrykk på morsmålet og norsk, videre skal de identifisere likheter og forskjeller mellom norsk og eget morsmål. Ved å bruke de flerspråklige fortellingene kan læreren arbeide systematisk i klasserommet med å sammenligne språklyder, ord og uttrykk på de språk som er representert i klassen. Den tospråklige læreren er en viktig nøkkelperson. Et samarbeid mellom denne læreren, faglæreren og norsklæreren styrker elevenes mulighet til å snakke om språk og om egen språklæring. Den tospråklige læreren kan gi elevene unik innsikt i bruk av språket og ulike måter å uttrykke seg på. Elevene skal ifølge læreplanen i grunnleggende norsk kunne gjengi hovedinnholdet i dramatiserte eller illustrerte muntlige framstillinger og fortellinger. Det at elevene får mulighet til å gjengi innholdet på et språk de behersker godt, gir dem mulighet til å snakke om fortellingen og skrive på et abstrakt nivå. De kan dermed i en viss utstrekning lese og forstå ulike typer tekster.

Med utgangspunkt i den muntlige fortellingen kan elevene samarbeide om å utvikle en skriftlig fortelling. Dermed får de øvelse i å formulere skriftlig det de har fremført muntlig. De kan reflektere over følgende spørsmål: Hvordan uttrykker vi oss på andre måter når vi skriver enn når vi fremfører noe muntlig? Hvordan ville du si det på norsk eller på morsmålet? Hvordan ville du skrive dette på norsk eller på morsmålet?

Ved at Farzad fra praksisfortellingen foran får muligheter til å benytte morsmålskompetansen sin i skriftlig arbeid, vil både morsmålsutviklingen hans og den skriftlige framstillingsevnen styrkes. Etterhvert vil også Farzad kunne produsere enkle setninger og en enkel fortelling på andrespråket. På denne måten kan skolen legge til rette for at Farzad får utviklet sine skriveferdigheter i begge språk, og jobbe parallelt slik at han utvikler tospråklig kompetanse.

Med utgangspunkt i erfaringene og kunnskapen elevene har opparbeidet seg gjennom å lese, høre og snakke om fortellinger fra ulike kulturer, kan de selv forfatte egne fortellinger. Metodene for å starte et skrivearbeid for elevene er mange, noe vi ikke skal komme inn på her. På Skrivesenterets nettsider, www.skrivesenteret.no, ligger det mange tips til hvordan startfasen i en skriveoppgave kan arte seg. En metode som vil styrke elevenes skriftlige kompetanse, er sjangerpedagogikken. Dette er en undervisningsform innrettet på å gi elevene tilgang til skolespråket, og som vil skape forståelse for hvordan ulike tekster er bygget opp. Sjangerpedagogikk har vist seg å være bra for alle elever og spesielt godt egnet for andrespråkelever. Arbeidsformen kan brukes i alle fag og på alle trinn. På nettsiden til Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring kan man lese mer om metoden.

Elever i det mangfoldige klasserommet har ulik skriftkompetanse, noen av elevene med annen språklig bakgrunn enn norsk mestrer kanskje bedre å skrive på eget morsmål enn på norsk. Disse elevene vil ha større faglig utbytte ved å kunne få mulighet til å formulere skriftlige tekster på eget morsmål. På denne måten vil også klassen kunne utarbeide tospråklige tekster som igjen vil synliggjøre det språklige mangfoldet. Den tospråklige læreren kan veilede elevene og modellere for dem, på samme måte som norsklæreren ville modellert for de elevene som skal skrive teksten på norsk. Å ha fokus på det å lese og skrive i sammenheng med de flerspråklige fortellingene kan altså innebære følgende:

- Lesetekster på norsk, morsmål og på to språk
- Lesefelles, lese alene, lese sammen to og to
- Lesepå et nivå man mestrer
- Lesepå et språk man mestrer
- Skrive om fortellingen på et språk man mestrer
- Skrive fortelling på et språk man mestrer

Grunnleggende digitale ferdigheter

De flerspråklige fortellingene er digitale. Dette viser at man med dagens teknologi kan lage fine og illustrerte fortellinger på enkle måter. Bruken av IKT er en av de grunnleggende ferdighetene i læreplanen, og elever skal jobbe med digitale verktøy i alle fag, også i norskfaget. Elever skal ifølge læreplanen produsere sammensatte tekster med bilder, utsmykninger og varierte skrifttyper.

Ved å bruke de flerspråklige digitale fortellingene som inspirasjon kan elever selv lage enkle digitale fortellinger. En slik fortelling vil være en sammensatt tekst der eleven bruker både bilder, filmklipp og lyd. Når elevene har hørt på fortellingene, snakket om fortellingene, lest fortellingene, skrevet fortellinger, kan de begynne å produsere den skriftlige fortellingen med illustrasjoner. Det kan være tegninger, tekst, bilder, filmsnutter eller andre visuelle uttrykk. Det finnes mange ulike digitale verktøy elevene og læreren kan bruke til å produsere enkle fortellinger. Noen verktøy er mer avanserte enn andre, og det er viktig at læreren tilpasser og anvender de digitale verktøy som er tilpasset egen elevgruppe. Elevene kan også lage egne digitale fortellinger i samarbeid med

hverandre. Ved å bruke digitale verktøy kan læreren jobbe dypere inn i fortellingens struktur og lære elevene om fortelling som sjanger, samtidig med at elevene er i gang med å lage egne fortellinger. Elevene kan bruke det språklige og kulturelle mangfoldet i klassen for å synliggjøre og visualisere alle elevenes språk og bakgrunn. Å ha fokus på grunnleggende digitale ferdigheter i sammenheng med de flerspråklige fortellingene kan altså innebære følgende:

- Jobbe systematisk og tverrfaglig på tvers av kompetansemål i læreplanverket og grunnleggende digitale ferdigheter
- Planlegge egne fortellinger og manus
- Elevene setter ord på hvordan de vil formidle sin fortelling
- Elevene benytter klassens helhetlige språkkompetanse i produksjonen
- Klassen utvikler digital kompetanse i samarbeid med hverandre
- Elevene blir trygge på formidlingsmetoden digital fortelling

Oppsummering

I denne artikkelen har vi omtalt de flerspråklige fortellingene som er publisert på nettstedet Tema Morsmål, www.morsmal.no. Vi har tatt opp hvorfor disse fortellingene kan være gode til bruk i både barnehage og skole, og vi har sett på hvordan de kan anvendes. Vi tenker at fortellingene, med sin flerspråklige form, har et stort potensiale i læringsfremmede aktiviteter for både barnehager og skoler. Arbeidet med fortellingene kan lett forankres i både rammeplanen for barnehager, samt lærerplanene i norskfagene i grunnskolen. Gjennom felles opplevelser med fortellingene vil barn og elever kunne snakke sammen, leke sammen, lese sammen, skrive sammen og lage digitale tekster sammen. Vi håper artikkelen kan inspirere til å ta de flerspråklige fortellingene i bruk.

Kilder

Aukrust, Vibeke Grøven (2005) "Tidlig språkstimulering og livslang læring – en kunnskapsoversikt». Lastet ned 30.09.14 fra

http://www.regjeringen.no/upload/kilde/ufd/rap/2005/0032/ddd/pdfv/267903-aukrust_sprakstimulering.pdf

Høigård, Anne (2013) *Barns språkutvikling muntlig og skriftlige* 3. utgave Oslo: Universitetsforlaget.

Karsrud, Fridum Tørå (2014) *Muntlig fortelling i barnehagen En vei til danning, livsmot og literacy* Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring, nettside Lastet ned 30.09.14 fra

<http://nafo.hioa.no/meningsfylt-tekstarbeid/>

Utdanningsdirektoratet (2007) *Kunnskapsløftet. Læreplan i morsmål for språklige minoriteter* Lastet ned 30.09.14 fra <http://www.udir.no/kl06/NOR8-01/>

Utdanningsdirektoratet (2007) *Kunnskapsløftet. Læreplan i grunnleggende norsk for språklige minoriteter*. Lastet ned 30.09.14 fra <http://www.udir.no/kl06/NOR7-01/>

Utdanningsdirektoratet (2013) *Kunnskapsløftet. Læreplan i norsk*. Lastet ned 30.09.14 fra <http://www.udir.no/kl06/NOR1-05/>

NAFO (2012) *Prosjektrapport Tospråklig assistanse i barnehagen 2011 – 2012* Lastet ned 30.09.14 fra <http://nafo.hioa.no/wp-content/uploads/2013/05/NAFOs-prosjektrapport-Tospr%C3%A5klig-assistanse-i-barnehagen-2011-2012.pdf>

Kunnskapsdepartementet (2011): *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Oslo: Kunnskapsdepartementet Lastet ned 30.09.14 fra <http://www.udir.no/Barnehage/Rammeplan/>

Sandvik, Margaret og Marit Spurkeland (2009) *Lær meg norsk før skolestart Språkstimulering og dokumentasjon i den flerkulturelle barnehagen* Oslo: Cappelen Damm Akademiske.

Skrivesenterets nettsider <http://www.skrivesenteret.no/>

Tema Morsmål, nettside Lastet ned 30.09.14 fra www.morsmal.no